

مرکز مدیریت حوزه ی علمیه خراسان

مدرسه ی علمیه حضرت نرجس (س)

شهرستان بیرجند

تحقیق پایانی سطح دو (کارشناسی)

موضوع

آثار تربیتی نماز در آیات و روایات

استاد راهنما

جناب آقای دکتر محمد مهدی دیانی

استاد داور

حجه الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر محمد جواد زنجانی طبسی

محقق

صالحه نوفرستی

اسوہ و مقتدا می نماز گزاران راستین،
کہ بی گمان روزی خواہد آمد و تقاب از جمال جمیل عدالت،
کہ مادر ہمہ می زیبائی ہست بر خواہد افکنند.

بالتقدير:

استاد اهنما جناب آقای محمد مهدی دیانی،

سرکار خانم ابوترابی نیا

و کلیه ی دوستانی که صمیمانه در ارائه ی این مجموعه مرایای نمودند.

چکیده

نماز رکن اصلی دین است و باید اصلی ترین جایگاه را در زندگی مردم داشته باشد. حیات طیبیه ی انسان در سایه ی حاکمیت دین خدا وقتی حاصل می شود که انسان ها دل خود را با یاد خدا زنده نگه دارند. آیات فراوانی راجع به نماز در قرآن کریم وارد شده است که این بیانگر جایگاه و عظمت و برتری آن نسبت به سایر اعمال آدمی است. و از طرفی نماز اولین فریضه ی الهی و آخرین وصیت انبیا و اولیای الهی است.

از مهم ترین عباداتی که تقرب به خدا، تهذیب نفس، و سایر ارزش های الهی را به دنبال دارد نماز است به گونه ای که فضیلت انسان در برابر هر گونه تفکر، اخلاق باطنی و در نهایت رسیدن به رضوان الهی با این عبادت بزرگ حاصل می شود.

نمازی که از یاد خدا سرشار است، و آدمی در آن با خدای خود سخن می گوید، نمازی که والاترین معارف اسلام را پیوسته به انسان می آموزد؛ چنین نمازی انسان را از پوچی و بی هدفی می رهاوند و به او همت و اراده و اعتماد به نفس و ... می بخشد و دل او را از میل به گناه نجات می دهد.

روح، اساس، پایه و فلسفه ی نماز یاد خداست و سبب ارزش گذاری به سایر اعمال آدمی است. سدی در برابر گناهان آینده و وسیله ی پرورش فضایل اخلاقی و تکامل معنوی انسان است. اقامه ی نماز دارای آثار تربیتی فراوانی است که منشأ برکات و خیرات است. اعمال نماز و زمان های اقامه ی آن سبب می شود انسان با تکرار آن در زندگی نظم و انضباط را یاد بگیرد و با توجه به اینکه نمازگزار باید قبل از اقامه ی نماز خود را از آلودگی ظاهری و باطنی پاک کند، نظافت را می آموزد از این جمله آثار تربیتی زیادی بر روی فرد می گذارد.

پس نماز یک عبادت ساده و معمولی نیست علاوه بر این که بر روی فرد تأثیر بسزایی دارد بر روی اجتماع نیز تأثیرهای فراوانی دارد از جمله اینکه با توجه به آیات قرآن کریم نماز مصداق بارز امر به معروف و نهی از منکر است و باعث دوری از ریا و کبر و خودبینی می شود و بر روی مسائل اقتصادی جامعه نیز تأثیر می گذارد و ...

بنابراین نماز که جلوه ای از بندگی انسان در پیشگاه خدا و مظهر عبودیت و عبادت است، سراسر آن دارای آثار تربیتی است.

کلید واژه های این مجموعه عبارتند از: صلاه، تربیت، تقوی، تفکر.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
1.....	مقدمه
2.....	کلیات
2.....	1- تعریف و تبیین موضوع
3.....	2- ضرورت و اهمیت موضوع
3.....	3- اهداف تحقیق
3.....	الف) هدف کلی
4.....	ب) اهداف جزئی
4.....	4- پیشینه ی موضوع
4.....	بررسی سه منبع دست اول
5.....	5- سؤالات و فرضیه تحقیق
5.....	الف) سؤالات اصلی
5.....	ب) سؤالات فرعی
5.....	6- فرضیه ی تحقیق
5.....	7- روش تحقیق
6.....	8- ساختار و محدوده ی تحقیق
6.....	9- مفاهیم و اصطلاحات
6.....	9-1- نماز

7..... 9-2- تربیت

8..... 9-2- تقوا

8..... 9-2- ذکر

9..... 10- مشکلات و امکانات

9..... (الف) مشکلات

9..... (ب) امکانات

..... فصل اول: جایگاه و اهمیت تربیتی نماز

..... مبحث اول: جایگاه نماز

..... جایگاه نماز در آیات

..... جایگاه نماز در روایات

..... نماز ستون دین

..... نماز اولین فریضه ی الهی

..... نماز اولین عمل خیری که نزد خدا بالا می‌رود

..... نماز اولین پرسش در قبر

..... برتری نماز بر سایر اعمال آدمی

..... نماز آخرین وصیت انبیا و اولیای الهی

..... نماز یعنی تمام دین

..... مبحث دوم: اهمیت تربیتی نماز

..... 1- افزایش اعتماد به نفس و رسیدن به اعتماد به خدا

..... 2- تثبیت احساس قدرت و عزت نفس

- 3-تبیین راه صحیح زندگی.....
- 4- معنا بخشیدن به زندگی
- 5-سپر دفاعی در مقابل مصایب و مشکلات
- 6- محکم شدن عزم و اراده
- مبحث سوم: جایگاه و اهمیت تربیتی نماز از منظر دانشمندان شیعه.....
- 1-عالم ربانی شهید ثانی.....
- 2-آیت الله فیض کاشانی
- 3-حاج شیخ حسنعلی اصفهانی.....
- 4-میرزا جواد ملکی تبریزی.....
- 5- امام خمینی(ره)
- 6-آیه الله العظمی بهجت.....
- 7- مقام معظم رهبری حضرت آیه الله العظمی خامنه ای.....
- فصل دوم: فلسفه ی تربیتی – اخلاقی نماز
- مبحث اول: فلسفه ی تربیتی نماز.....
- الف) تربیت فردی.....
- 1-نظافت و بهداشت.....
- 2-انضباط و وقت شناسی
- ب) تربیت اجتماعی
- 1-همگرایی.....
- 2-نفی طاغوت و ایستایی در مقابل ستم.....

..... مبحث دوم: فلسفه ی اخلاقی نماز

1- بهترین وسیله برای خویشتن داری و کنترل غرایز

2- غفلت زدایی

3- دوری از گناه

..... مبحث سوم: فلسفه ی معنوی - عرفانی نماز

الف) فلسفه ی معنوی نماز

1- فلسفه ی معنوی نماز در آیات

1-1- به پاداشتن نمازهای یومیه، موجب پوشش گناهان

1-2- به پا داشتن نماز، از موانع حُزن و اندوه در آخرت

1-3- با نماز دل ها آرامش می یابد

1-4- نماز بهترین کمک کار انسان در برابر مشکلات

2- فلسفه ی معنوی نماز در روایات

ب) فلسفه ی عرفانی نماز

..... معنا و مفهوم ذکر

..... ارزش و فضیلت ذکر خدا

..... اثرات تربیتی - اخلاقی یاد خدا

1- آرامش و اطمینان قلب

2- خشوع قلب

3- دوری شیطان از انسان

4- آگاهی بخش و مانع غفلت

- 5- رشد و تکامل انسان
- 6- فلاح و رستگاری
- 7- ذکر خدا مقدمه ی توبه و استغفار
- فصل سوم: آثار تربیتی نماز در آیات و روایات (بعد فردی)
- 1- نماز بازدارنده از گناه
- 2- شستشوی گناهان
- 3- نماز سدی در برابر گناهان آینده
- 4- دور شدن شیطان
- 5- نورانی ساختن نمازگزار
- 6- توجه خاص خداوند به بنده
- 7- استجاب دعا
- 8- رشته ی محکم ارتباط بنده با خداوند
- 9- گشودن درهای بهشت
- 10- پاکی جان
- 11- وسیله ی پرورش فضایل اخلاقی
- 12- درهم کوبیدن کبر و خودبینی
- 13- تأثیر مدام کوبیدن درب خانه خدا
- 14- نماز، عامل رهایی از تنگنایهای زندگی
- 15- خودسازی
- 16- تقرب به خداوند متعال
- 17- نماز و نظم و انضباط

- 18- نماز و نظافت
- 19- تأثیر نماز در تهذیب اخلاق
- 20- نماز، ضامن اخلاق و اعمال صالح
- 21- تکامل روحی در پرتو نماز
- 22- نماز و شکر
- 23- نماز، سلاح مؤمن
- 24- نماز، نگهبان الهی
- 25- تأثیر نماز در کاهش اضطراب و نگرانی ها
- 26- نماز موجب اعتماد به نفس
- 27- نماز موجب تقویت اراده
- فصل چهارم: آثار تربیتی نماز در آیات و روایات (بعد اجتماعی)
- 1- نماز بازدارنده از فحشا و منکرات
- 2- دوری از ریا
- 3- وحدت و یگانگی
- 4- رشد اقتصادی و برطرف شدن اختلاف طبقاتی
- 5- رجا و امیدواری
- 6- جلوگیری از انحطاط فرد و جامعه
- 7- دستیابی به امنیت و عدالت اجتماعی
- 8- مقابله با سختی ها و مشکلات
- 9- احیا و حفظ ارزش ها
- 10- نظم و انضباط اجتماعی و مبارزه با اسراف

.....11-امانت داری و وفای به عهد

.....12-آبادانی و تکامل فرد و جامعه

.....13-تشکیل خانواده و استحکام آن

..... نتیجه گیری

.....پیشنهادات

.....منابع و مآخذ

مقدمه

مباحث تربیتی دامنه ی گسترده ای دارد و در جهت دهی برای انجام یا ترک فعل مؤثر است و در موضوعات مختلف از جمله نماز قابل طرح می باشد.

نماز رهاورد وحی خداوند است و در اسلام هیچ فریضه ای بالاتر از آن نیست. نمازگزار از طریق نماز، روح خود را به معراج می فرستد و با خدا و نام او پیوند می دهد.

نماز زینت عبادت و بندگی خداست و زیباترین مجموعه ای که خداوند در اختیار بندگان قرار داده و اصل و اساس دین و بهترین عمل است.

شناخت آثار تربیتی نماز موجب می شود نمازگزار هدفمندتر و با علاقه ی بیشتر به این عمل مبادرت نماید در خلال انجام این کار لذت بسیاری را ببرد.

پیرامون نماز در ابعاد مختلف کتاب ها و مقاله های ارزشمند و مفید فراوانی تاکنون منتشر شده ولی من کتاب مستقلی با عنوان آثار تربیتی نماز پیدا نکردم.

در همین راستا در این تحقیق به بررسی آثار تربیتی نماز در آیات و روایات پرداخته شده است. امیدوارم این گام کوچک، در زمینه سازی برای گرایش بیشتر به فریضه ی بزرگ نماز مؤثر باشد.

صالحه نوفرستی

تابستان 1391

کلیات

1- تعریف و تبیین موضوع

موضوع تحقیق حاضر با عنوان آثار تربیتی نماز در آیات و روایات می باشد.

این موضوع که یک موضوع تربیتی است در آن به تبیین نقش نماز در شکل گیری هویت دینی پرداخته می شود. نماز به عنوان مؤلفه ی اصلی تربیت دینی نقش اصلی را در این زمینه ایفا می کند و واژه ی تربیت نیز از آنجایی اهمیت پیدا می کند که به معنای رشد و نمو هر شیء به سمت هدف و غایتی است که در آن کمال آن شیء است. نماز هم نقش تربیتی در زندگی فردی و اجتماعی انسان دارد و تداوم این نقش منجر به روش و منش دینی می گردد.

نقش نماز از یک سو عامل ارتقای معنویت، رشد و پیشرفت انسان ها و از سوی دیگر، عامل ارتقای سلامت و حیات متعالی جامعه و بازدارندگی از وسایس شیطانی و مهم ترین دستاویز در بحران ها و ... می تواند زمینه ی تحقق اهداف والای حاکمیت اسلامی را فراهم سازد و تأمین کننده ی صحت و سلامت رفتارهای فردی و جمعی باشد و از آنجایی که کمال انسان تقرب به سوی خدا است نقش نماز در سیر انسان به سوی کمال و قرب الهی غیر قابل انکار است.

نمازهای پنج گانه عباداتی مستمر و مداوم هستند که با ویژگی ها و آثار مخصوص به خود که حمد و ستایش خدا را در پی دارد از آثار تربیتی فراوانی برخوردار است.

لذا علاقه مند شدم رساله ای در این مقوله تدوین نمایم، امیدوارم این گام کوچک در زمینه سازی برای گرایش بیشتر به فریضه ی بزرگ نماز مؤثر باشد.

2- ضرورت و اهمیت موضوع

از آنجایی که نماز تنها عملی است که قبولی اعمال دیگر منوط به قبولی آن است و عمود و خیمه ی دین می باشد و همچنین بزرگ ترین عبادت و زیباترین مجموعه ای است که خداوند برای ذکر و یاد خود در اختیار بندگان قرار داده است، لذا پرداختن به آثار تربیتی آن اهمیت و ضرورت دارد.

نماز علاوه بر آثار تربیتی که دارد دارای اسرار و رازهایی است که هم انسان ساز است و او را به خدای خود پیوند می دهد و هم به اصلاح جامعه و روابط بین افراد می پردازد و انسان را از زشتی و گناه باز می دارد، بیان آثار تربیتی نماز بستری برای هر چه بهتر شدن خود افراد در وهله ی اول و به دنبال آن جامعه می شود، چراکه با بیان این آثار کمتر شاهد نابسامانی های اخلاقی و معضلات متعدد اجتماعی در جامعه خواهیم بود.

شناخت آثار تربیتی نماز موجب می شود نمازگزار هدفمندتر و با علاقه ی بیشتر به این عمل مبادرت نماید و در خلال انجام این کار لذت بسیاری، ببرد و نمازگزاردن را به عنوان رفع تکلیف و انجام وظیفه انجام ندهد و عاشقانه و عارفانه روی به کوی محبوب آورد و از راز و نیاز و گفتگوی با او مسرور و مشعوف شود.

3- اهداف تحقیق

الف) هدف کلی

1- آشنایی با آثار تربیتی (فردی و اجتماعی) نماز در آیات و روایات.

ب) اهداف جزئی

1- آشنایی با جایگاه و اهمیت تربیتی نماز.